

בס"ד, י"ד חשוון תשפ"ב, 4-181/פ"ב

הסכמה

הובאו לפני גליונות הספר **"השבת הלכה למעשה"** מעשה ידי אומן, נטע נאמן, שוקד באהלה של תורה, לן בעומקא של הלכה, לילה כיום יאיר כחשכה כאורה, משנתו סדורה וערוכה, עמו עוז ותושיה, יראת ה' היא אוצרו, שמן תורק שמו, כבוד שם תפארתו, הרה"ג רבי **שמואל חסיד שליט"א**.

הספר ערוך בטוב טעם ודעת, בשפה קלה וברורה, ומברר כל הלכה על פי דברי רבותינו הפוסקים, מעתיקי השמועה מדורי דורות, ועל צבאם ממשי"כ מרן אאמו"ר זיע"א בספריו הגדולים, וממה שכתבנו ב"לקוט יוסף" ובשאר הספרים, והמחבר סידר את הדינים בקצרה לזכות את הרבים, ולפעלא טבא אמינא, איישר חיליה לאורייתא.

ולחיבת הקודש אביא בזה מאשר כתבנו במה שכתב הרה"מ ח' אודות מה שנוהגות הרבה נשים שמדליקות נרות שבת כאשר הבית מואר בחשמל:

הנה דין תוספת אורה נאמר בנר שהודלק לכבוד שבת, כדמוכח מהאו"ז, דאף שהוא עצמו כתב שאין מברכים על תוספת אורה, עכ"ז כתב, שמדליקים נר שבת אחר שהדליקו את שאר הנרות בבית. וכבר עמדנו בנידון זה בספר ילקוט"י שבת כרך א' חלק שני (מהדורת תשע"ב קונטרס אחרון ס"ד) אם צריך לכבות החשמל קודם הדלקת נר שבת, ושם (באות ט') נתבאר, שמרן הש"ע (ס"י תרע"ט) פסק שיקדים להדליק נרות חנוכה קודם נר שבת, וידוע שבשעת הסכנה מניח נ"ח על שלחנו ודיו, וגם כיום שאין סכנה יכולים להדליק בבית, ולכאורה אחר שהדליקו נר חנוכה ויש אור בבית היאך יברך אח"כ על נרות שבת הרי סו"ס יש אור בבית, והפוסקים לא כתבו שידליק נר שבת בחדר אחר, ולא חילקו בזה כלל, וע"ש בביאורי הגר"א דמשמע מדבריו שיכול להדליק נ"ח באותו חדר שסועד שם, וגם נרות שבת מדליק שם, וע"כ הטעם דכיון שהנרות הראשונות הודלקו לא לשם נר שבת, אלא לשם נרות חנוכה, יכול לברך ולהדליק נרות שבת לשם שבת ולברך עליהם, ובפרט שניכר שהם נרות שבת, שנרות חנוכה מדליקים כמספר הימים, ויש להם היכר שהם נרות חנוכה ונרות שבת שונים, ואין זה דומה למה שפסק הש"ע (בס"י רס"ג) בענין ג' בעלי בתים שאוכלים בחצר אחת שאין מברכים על תוספת אורה, ששם הודלקו הנרות הראשונים לשם שבת, ויעו"ש עוד בזה, וכבר נהגו להדליק נרות חנוכה וגם השמש קודם, ואח"כ מדליקין נרות שבת, ואף אם מונחים במקום אחד.

וגם כיום שיש חשמל, מותר להדליק נר של יו"ט, כמו בכל ליל יו"ט, דאפשר שיש בזה הנאה ושמחה, כאשר רואים נרות דלוקים לכבוד יו"ט. וגם מצד נר של כבוד, דהנה עיין בש"ע (ס"י תקיד ס"ה) שפסק כהרא"ש שנו"ר של ביהכ"נ לא חשיב נר של בטלה. וכתב הברכ"י שכ"כ רבינו ישעיה הא' בתשובה (ס"י כא). [ונדלא כהרשב"א שאוסר גם בנר ביהכ"נ]. והרשב"א בספר בית מועד, שבספר מועד דוד (דף פח:) כ' שהמדליק אין מונעים אותו. וע"ש במועד דוד. והובא ג"כ בשו"ת ברכת חיים (ס"י לה), ושהוא מציאה גדולה, ושכן המנהג להתיר להדליק נר יאר-צייט אפי' בביתו. [וע' בס"י תרי ס"ד ובאחרונים שם. ובשו"ת ערוגת הבושם או"ח ס"י קע]. ועמ"ש ביש"ש (פ"ב דביצה ס"י לה) בעיקר

דין נר של בטלה, ובספר חגי יהודה (דכ"ט.) כתב שלדעת הרמב"ם יש להקל. ושכ"כ ה"ה (פ"א מיו"ט ה"ד). וגם בירושלמי עצמו שהובא בתוס' (ביצה כג.) לא תאסור ולא תישרי. וממילא יש סמך להמקילים עכ"פ בנר של פקודת השנה וכיו"ב.

ומה שנהגו להדליק נר שבת ויו"ט גם בעת שאור החשמל דולק, יש לבאר זאת בכמה דרכים:
א. דהנה ז"ל הראב"ה (ס"ק קצט): מיהו נ"ל כשמדליק את הנר הראשון, יתכוין שלא יקרא שם מצוה עליו, עד שידליק הנר השני המונח במקומו וכו'. שאל"כ על הראשון היה לו לברך. ע"כ. וא"כ גם בנ"ד הרי הדלקת החשמל לא נעשתה לשם מצות חכמים לנר שבת, ושפיר יכול להדליק נר בכוונה לשם מצות נר שבת ויו"ט.

ב. ועוד י"ל דאיכא מצוה גם בעצם מעשה ההדלקה משום כבוד שבת ויו"ט, כמו בכל דבר הנעשה בער"ש לכבוד שבת, והדלקת הנר ניכרת שהיא לכבוד שבת, משא"כ בחשמל הדלוק. וגם כאן שייכת התקנה במעשה ההדלקה לכבוד שבת. שבהדלקת הנר איכא גם משום כבוד שבת, וגם משום עונג שבת. והכי משמע מהגמ' שבת (כג.) עשית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו, למוצ"ש מכבה ומדליקה. וכ"ה ברמ"א (ס"ו רסג ס"ד). ואי משום עונג שבת גרידא, אמאי מכבה וחוזר ומדליק, וע"כ דבעי' מעשה הדלקה שיש בה כבוד שבת. והדלקת החשמל אינה ניכרת שהיא לכבוד שבת, ובעינן הדלקה הניכרת ל"כבוד" שבת. ומ"ש מרן שאין מברכים על תוספת אורה, היינו בנר שהודלק לכבוד שבת, ומוסיפים אח"כ עוד נר לכבוד שבת באותו חדר, אבל באור החשמל שהדליקוהו שלא לשם נר שבת, איה"נ שייך שפיר לברך על תוספת אורה, כל שההדלקה היא במיוחד לכבוד שבת.

ויש להוסיף מ"ש בב"י (ריש דף כ"ג ע"א מדפי הטור) דכל היכי שיש היכר מברך אף לשיטת רבינו משולם, הסובר דאם היה נר דלוק מבעו"י א"צ לכבות ולחזור ולהדליק. אלמא דלא ס"ל דהדלקה לבד עושה מצוה גבי נרות שבת, ולכך לדידיה לא מברכים על נר שבת. אבל כל היכי דעביד היכר מהני אף לרבינו משולם לברך.

ג. תדע דהכי הוא, שהרי מריה דשמעתתא שאין מברכים על תוספת אורה, הוא האו"ז, שגמגם בדבר וכמ"ש בב"י. [והוא מדרשות מהר"ח או"ז עמו' עא. וכן בשלטי הגבורים פ"ב אות ג]. ואיהו גופיה כתב (ח"ב ס"ו יא הלכות ער"ש דף ד' ע"ג), דמנהג כשר להדליק תחלה כל הנרות שבבית ואח"כ נרות שעל השלחן, כי אותו נר הוא בא לכבוד שבת. ע"כ. ולכאור' איך יהיה זה מנהג כשר, הרי אין מברכים על תוספת אורה, אלא ע"כ שיש לחלק בזה, דהאו"ז גמגם היכא שהנר הודלק למצותו, ובאופן שכתב, בב' וג' בעלי בתים שאוכלים במקום אחד, וכל אחד מברך על מנורה שלו שמדליקה לכבוד שבת. וכל שאר הנרות שבבית שלא הודלקו לשם מצות נר שבת, אין בהם משום תוספת אורה. משא"כ היכא שהדליק כל הנרות שבבית שלא לשם כבוד שבת, וכמו בנ"ד בענין החשמל, וחוזרים ומדליקין נר במיוחד לכבוד שבת, בזה הוא מנהג כשר, כי אותו נר האחרון הוא לכבוד שבת, ובו יש את החשיבות של ש"ק. [אלא דלטעמים אלה לכאורה לא היה לנו לברך על אור החשמל. שהרי אינו ניכר שמדליקו לכבוד שבת. וי"ל דסמכו על הטעמים דלהלן. א"נ דדוקא היכא שאור החשמל היה דלוק ועומד, בזה אין ניכר שהודלק לכבוד שבת, אבל אם קודם שמדליקו מברך עליו להדליק נר של שבת, ומדליקו, בזה ניכר שמדליק החשמל לכבוד שבת. ובפרט אם מדליק נר חשמלי מיטלטל המונח ע"ג

השלחן, דבזה ודאי לכבוד שבת. ואין לומר שמברך על הכל אחר ההדלקה, דהא איהו גופיה ס"ל שמברכים קודם ההדלקה, כמבואר בדבריו בהל' פסחים (סי' רנו דף נו"ג) דבעי' עובר לעשייתו. ואל תשיבני ממ"ש בחזו"ע בשם העו"ש, שאם היה נר דלוק שלא לשם שבת, צריך לכבותו, דהם דברי הרמ"א בס"ד, ואיהו גופיה כתב שמברכים על תוספת אורה [בסעיף ח], וא"כ אמאי צריך לכבותו, הרי יכול להדליק עוד נר לכבוד שבת, דהתם מיירי שהנר הדלוק עומד במקום שמדליק תמיד נר שבת, וסומך על נר זה, ולכן צריך שיכבהו. ואיה"נ אם יש לו נר אחר, א"צ שיכבה את הנר הדלוק, ודי שיברך וידליק את הנר הנוסף לד' הרמ"א. ובזה מקיים מצות הדלקת הנר. ד. ועוד יש ללמד זכות ממ"ש כמה אחרונים ע"ד הש"ע (ס"ט), המדליקין בזויות הבית ואוכלים בחצר, אם אין הנרות ארוכות שדולקות עד הלילה, הוי ברכה לבטלה. ע"כ. ודקדק המג"א דמשמע שאם אוכל בבית, אף שאינן ארוכות ולא דולק בלילה סגי. ע"כ. ופי' המשנ"ב (סק"א) דאף שעדיין יום הוא, יש לו הנאה ושמחה מן הנרות בשעת אכילה. עכ"ל. אמנם הלבושי שרד מסביר הטעם משום שהשמש באה ויש הנאה קצת מאור הנרות, וכ"מ מהא"ר. ולפ"ז אין ראיה לנ"ד, ואדרבה אחר שיש אור החשמל הנר שמדליק הוא בגדר שרגא בטיהרא מאי מהני, ואין שום הנאה מאור זה. אך עכ"פ לביאור המשנ"ב נראה דאף שיש אור חשמל, סוף סוף הרי יש לו הנאה ושמחה מן הנרות שמדליק בעת אכילה.

ה. ועוד י"ל דבעינן שתהיה ההדלקה ע"י מעשה אדם, שיהיה תלוי בו המשך ההדלקה. ובאור החשמל אין הדבר תלוי בו, שיתכן ותהיה הפסקת חשמל, ולא יהיה אור בבית, ותתבטל תקנת חכמים שיהיה אור דלוק בביתו בליל שבת. ואף כיום שאין הדבר מצוי כ"כ שתהיה הפסקת חשמל, בעינן שיהיה הדבר תלוי במעשה האדם שהוא יגרום לכך שהנר יהיה דלוק ולא שיהיה תלוי באחרים. וממילא לא הוי בכלל תוספת אורה. [ובפרט להסוברים דזרם החשמל מתחדש בכל רגע ורגע, ואינו פועל מעצמו כמו נר שדולק]. ורק אם יש נר דלוק, שהוא אור התלוי בנו שישאר דלוק בליל שבת, בזה אם מדליק נר נוסף הוי תוספת אורה שאין מברכים על תוספת, משא"כ בחשמל.

ו. דמה שאנו ממשיכים בחיוב הדלקת הנר, ואיננו מסתפקים בחשמל, הוא משום דכל דבר שנתקן במנין, אין אנו יכולים לבטלו, דבטל הטעם לא בטל הדין. ואין בי"ד רשאי לבטל דברי בי"ד חבריו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין, ואחר שחכמים תיקנו להדליק נר לכבוד שבת, נהפך הדבר לתקנה, כמו ברכה מעין שבע, וכיו"ב. ולכן גם כשיש חשמל נשאר התקנה לעשות מעשה בהדלקת נר במיוחד לכבוד שבת.

ז. ועוד י"ל, דהכא אין המחלוקת לגבי הברכה באופן ישיר, [שדעת המהרי"ל שיש ענין בתוספת אורה, ולדעת מרן יש ספק בדבר, כי לשלום בית די בנר אחד, ולא בתוספת אורה, ולכן אף שגם לדעת מרן יש ענין בתוספת אורה, וכמבואר בשבת (כג:) וכמו שדייק בשו"ת יבי"א ח"ב (חאו"ח סי' טז אות יד). ומ"מ לדעתו יוצא י"ח של עיקר התקנה בנר אחד. ולדעת הרמ"א תוספת אורה היא בכלל התקנה]. והברכה נגזרת אגב מחלוקת זו אם התוספת בכלל המצוה או לא, ונודע שכל שהמחלוקת במצוה ואגב הברכה נגזרת, דעת הרדב"ז שאין לחוש לספק ברכות, וברוכי מברכין. ואף שדעת הש"ע אינה כן, מ"מ סברת הרדב"ז חזי לאיצטרופי לכל הספיקות המובאים כאן. [אלא דאכתי יש לעיין אם הוי בכלל ספק במצוה, שיתכן דבזה גופא נחלקו מרן והרמ"א אם מברכים על תוספת אורה, והמח' היא בברכה ולא במצוה. ויש לעיין].

ח. ועוד יש ללמד זכות על המנהג ע"פ המבואר באשל אברהם (סי' רסג ס"ק כא) וז"ל: ע' מג"א דאם מדליק נר בחדר שהולך שם, אף שאין אוכל שם, אם לא הדליק במקום אחר מברך ע"ז, משום שלא יכשל בעץ ואבן. אבל המדליק באכסדרה שאורה רב מאור הלבנה, ואינו אוכל שם, אין מברך. ואם משתמש שם קצת לצורך אכילה, מברך. ע"כ. ועפ"ז כתב בבא"ח (ש"ב פרשת נח אות ד') דאע"פ שאוכל ומקדש על הגג שאור הלבנה זורח על שולחנו מבערב, עכ"ז מדליקין נר שבת בברכה, יען דנר שבת מלבד טעם הפשטי של שלום בית, יש בו חיוב ע"פ הסוד וכו'. ע"כ. ומבואר דאפי' שיש כבר אור ולא שייך הטעם של שלום בית, שפיר מברך על ההדלקה. ואין לומר דהואיל וטעמו של הבא"ח הוא ע"פ הסוד, ואנן קי"ל בכל דוכתא דפשט וקבלה הלכה כהפשט, דמאחר ודין זה לא נזכר להדיא בש"ס ובפוסקים, והוא נתבאר ע"פ הסוד, בזה אזלינן שפיר אחר הסוד בתורת צירוף נוסף. וכיו"ב מצינו בב"י (סי' קמא) ועכשיו שנהגו שהש"צ הוא הקורא, העולה אסור לקרוא, אף שלדברי הפוסקים צריך לקרוא, ואם לא יקרא כתבו דהוי ברכה לבטלה, מאחר שלא נזכר זה בתלמוד בהדיא, לא שבקינן דברי הזוהר מפני דברי הפוסקים. ע"כ. וע"ש מ"ש עוד בב"י. ומ"מ חזינן דאף שיש פוסקים שסוברים דהוי ברכה לבטלה, הואיל ולא נזכר להדיא בש"ס, שפיר אפשר לסמוך ע"ד הזוהר. וה"ה לנ"ד, שהרי גם לפי הפשט נתבארו כמה סברות דאפשר לברך על ההדלקה גם כשאור החשמל דלוק, בזה סמכינן שפיר על טעם הסוד. וכ"כ בספר יסודות הלכות שבת (להרה"ג ר' יוסף כהן סי' ח).

ט. ועוד הביא סיוע למנהג, מג"ח, דהנה מרן בש"ע (סי' תרעט) פסק, שיקדים להדליק נרות חנוכה קודם נרות שבת. וידוע שבשעת הסכנה מניח נ"ח על שולחנו ודיו, וכתבו רבים מהפוסקים דגם כיום שאין סכנה, יכולים להדליק בבית, [ראה תוס', ריטב"א, ומאירי שבת כא:], ולכאור' אחר שהדליקו נ"ח ויש אור בבית, היאך יברך אח"כ על נ"ש, הא כבר יצא י"ח של שלום בית. דסוף סוף יש אור בבית, והפוסקים לא כתבו להדיא שידליק את נ"ש בחדר אחר, ולא חילקו בזה כלל. ואדרבה משמע שמדליק נ"ח ואח"כ נ"ש באותו חדר [וע"ש בהגר"א סי' תרעא], וע' במאירי (שבת כא). שכתב, דאסור להשתמש לאורה, פירושו בכל תשמיש, ואפי' תשמיש של מצוה ותשמיש של קדושה, ואפי' לקריאת ספר או לסעודת שבת. ע"כ. והיינו שסועדים במקום שנ"ח דולק, ומסתמא מדליקין נ"ש בחדר שאוכלים בו, אף שקודם לכן הדליקו שם נ"ח ויש אור בחדר. [וע' בטור סי' תרעג]. וכ"ה בש"ע סי' תרעג. ובביאורי הגר"א שם הוכיח מלשון מרן דאפי' תשמיש של קדושה אין לעשות כנגד נ"ח, ממה שאמרו נר שבת ונ"ח נ"ש קודם משום שלום ביתו, ואמאי לא ידליק נ"ח על שולחנו ויעלה לו לכאן ולכאן, וע"כ דאפי' לסעוד לאורה אסור. והיינו שיניח את נ"ח רחוק משולחן שסועדים עליו. וחזינן שהגר"א הבין דאפשר גם כיום להדליק נ"ח בבית, ואם ידליק נ"ח באותו חדר שסועד שם, היאך ידליק באותו חדר נ"ש, הרי אין מברכים על תוספת אורה. וע"כ דכיון שהנר הראשון הודלק שלא לשם נ"ש, יכול לברך ולהדליק נר נוסף לשם שבת. [ואי תימא דאסור להשתמש לאור נר חנוכה, הנה שימוש מיוחד לאור נר חנוכה בזה אסור חכמים, וכגון להשתמש באופן ישיר לאור הנרות, כמו להחליף מטבעות, או לקרוא לאור הנר, אבל לילך בביתו כשנרות החנוכה מאירים, או לשהות בחדר שיש שם נרות חנוכה, אינו בכלל האיסור שלא להשתמש לאורה, ובפרט כשיש שם נר השמש שמותר להשתמש לאורו].

והיה מקום לדחות דאי משום הא לא איריא, די"ל דאירי באופן שנותן שמן בג"ח לשיעור של חצי שעה אחר צאה"כ, כפי עיקר הדין של נ"ח, ובזמן הסעודה הנרות כבו, ומש"ה צריך הוא לנר שבת שיסעוד לאור הנר. אלא שלא מצינו חילוק בזה בפוסקים, אם נותן שמן לחצי שעה בלבד, או אינו מדקדק בזה.

י. ובספר שלחן שלמה (סי' רסג אות יג) כתב, דאיה"נ עיקר התקנה נקבע להנאת אורה, אבל אחר שנהגו כן, קיבלו על עצמן הדלקת נרות שבת לכבוד שבת בכל אופן, ואחר שהנשים מקפידות מאד על מצות הדלקת הנרות בשמן להיכר שהוא לשם מצוה, [או בנרות שעה בפמוטות מיוחדות לכבוד שבת] נעשה מנהג חשוב בהוספת הדלקת נרות, ולברך על תוספת אורה, ולא חששו לספיקו של הש"ע, אחר שכך נהגו. דאחר שחכמים תיקנו להדליק בנר שמן להידור מצוה, גם כיום שיש אור חשמל בחדר, אכתי איכא מצוה בתיקון חכמים להדליק בשמן, שבוה ניכר שמדליק לכבוד שבת, וה"ז חשוב כהנאה וגם שמחה לכבוד השבת. והוא מנהג חשוב, כמו שנהגו לברך על הדלקת נ"ח בביהכ"נ. דכיון שהוא מנהג חשוב של פרסומי ניסא, נהגו לברך אף שאין מברכים על ההלל בר"ח, דאין מברכים על מנהג, שאני מנהג חשוב כ"כ לפרסם הנס כנ"ח בביהכ"נ, שמברכים עליו. וה"ה בנר שבת אחר שהנשים הנשואות מקפידות מאד על מצוה זו, נעשה כמנהג חשוב. וכ"ה גם בספר שש"כ ח"ב (עמ' נב) בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל. ולפ"ז מיושב מה שאנו מדליקים נר לכבוד שבת ביו"ט שחל בער"ש או במוצ"ש, והחשמל כבר נדלק ע"י שעון שבת, דאיך אפשר לברך על ההדלקה בשמן או בנרות. ע"ש. [וכתבנו כ"ז רק ליישב המנהג, כי מצד הסברא יש לחלק בין מנהג שהוזכר בראשונים שהוא מטעם פרסומי ניסא, למנהג שנהגו רק מאז צאת החשמל]. ואף שמעיקר הדין הדלקת הנר נקבעה להנאת אורה, גם קיבלו על עצמן הדלקת נרות לכבוד שבת בכל אופן שהוא. ולכן גם זוגות הבאים לשבת לבית ההורים מדליקין ומברכים אע"פ שהם אוכלים על שלחן אחד, ואין חוששין לברכה לבטלה, אע"פ שמעיקר הדין הן פטורות מהדלקת נרות. וגם מיושב בכך ביו"ט שחל בער"ש, וכ"ש כשכבר הדליקה אשה אחת והשניה מדליקה גם באותו מקום, דודאי לא שייך כלל הטעם שריבוי האור יועיל לבו ביום סמוך לשקיעה, או במוצ"ש והחשמל כבר נדלק ע"י השעון, איך אפשר לברך על ההדלקה בשמן שלא יוסיף כלום. ולדברינו ניחא. וסיים ועדיין צ"ע.

ובאמת שכיום רוב העם נוהגים מזה שנים, להדליק נר שבת למרות שאור חשמל דולק באותה שעה, ונמצא שלענין זה יש מנהג לברך על תוספת אורה, ובזה לא חששו לספיקו של הש"ע, ושמא דמי לכל מנהג שאין חוששין בו לסב"ל, וכמ"ש המהר"א"י (סי' לד) דבמקום מנהג לא אמרי' סב"ל. וכ"ה ביבי"א ח"ט (אור"ח סי' כג).

אלא שכבר נתבאר בעין יצחק ח"ג (כללי המנהגים) דלא שייך סב"ל במקום מנהג רק במנהג שהונהג ע"פ הוראה מפורשת של ותיקין, שנהגו אחר הוראתם ונתקבלה הוראתם, וכמו שנתבאר כן גם ביבי"א ח"ט (סי' כג). ומטע"ז לא שייך לילך אחר המנהג לברך אחר ההדלקה, שמנהג זה לא נתקן ע"י ותיקין בהסכמת חכמים. וא"כ ה"ה לנ"ד דקשה לומר דחשיב כמנהג לברך על תוספת אורה, בפרט שהוא יותר מתוספת אורה.

ואף שבשלטי גבורים על המרדכי (פרק במה מדליקין אות ג') כתב, ומיהו נהגו שכל אחד מוזהר על

שלום בית ומברך. [פסקי מהר"ם]. ע"כ. [רק שאינו מוכרח בדבריו שידליקו כולם בחדר אחד]. וכיו"ב כתב בחיי אדם (כלל ה' אות יב) שהמנהג לסמוך על תוספת אורה. ע"ש. הנה כ"ז אינו לדידן דנקטי' כדעת מרן הש"ע שאין לברך על תוספת אורה, ואין לנו מנהג לברך על הדלקת נר נוסף באותו חדר לכבוד שבת. ואמנם כיום רבים נהגו להדליק הנרות גם כשאור החשמל דולק, מ"מ אין זה ברור דחשיב מנהג.

שוב הראוני באשל אברהם מבוטשטאט (סי' רסח ס"ח) שכתב, דנראה שגם הב"י יודה שכאשר כבר נהגו כן אין עוד חשש פתחון פה ע"ז. שעל מצוה שהונהגה אין חשש ברכה לבטלה. [והיינו משום דמנהג זה הוקבע לחובה, שכבר קיבלו עליהם, ואפשר לברך ע"ז. והוא חידוש גדול, וצ"ע אם הפוסקים הסכימו לחידוש זה גם לדידן].

יא. ויש לצרף כאן מ"ש בגדולות אלישע (סי' רסג אות יח) דבוראי צריך לנהוג כדעת מרן, דברכה אחת לכולן, אבל מי שנוהג כדעת הרמ"א לברך כל אחד ואחד על מנורה שלו יש להם ע"מ שיסמוכו. ע"כ. וגם כאן שהדלקת נ"ש בשעה שאור החשמל דולק, הוי בגדר תוספת אורה, ואם נהגו לברך על תוספת אורה יש להם ע"מ שיסמוכו, די"ל דבזה שעושים וניכר לכבוד שבת, הכל נהגו לסמוך על הרמ"א, ולא חששו לספיקו של מרן, המסתפק בדבר. [אלא שיש לפקפק בזה, שכבר כתבנו דהכא אינו בגדר תוספת אורה. אלא בגדר שרגא בטיהרא].

יב. והנה מהר"א מני בספר זכרונות אליהו (עמ' קל, מער' נ אות ו) כתב וז"ל: להדליק נר בגאז (או בנפט) לכבוד שבת, עיין שמו משה (סי' ג) שהתיר. ומ"מ אני נוהג להדליק נר בז' פתילות בשמן זית, ואצלו סמוך לו הגאז, לפי שאורו חשוב הרבה, וגם אני מצוה שהאשה תדליק השמן זית בברכה, ואח"כ אשה אחרת מדלקת הגאז, לפי שהיא (הראשונה) כבר קיבלה שבת עליה. ואם תדליק הגאז קודם, כבר נפטרה מהדלקת הנר, כיון שיש אור, ואינה יכולה לברך "להדליק נר של שבת", כיון שיש בבית אור. והו"ד בשו"ת יבי"א ח"ב (דף נח. חא"ח סי' טז אות יד) וכתב, דנראה להשיב על עיקר דינו, שאין בכך כלום, שמכיון שאינו רוצה לצאת י"ח בהדלקת הנר הראשון (הגאז), חשיב שפיר עובר לעשייתו, וכמבואר להדיא בראבי"ה (סי' קצט) וכו', וכ"ש דהכא הוי המשך הדלקה, וכל שלא גמר את המצוה רשאי לברך. כדקי"ל בש"ע (סי' תלב). וע' בתשו' מהרי"ל (סי' נג) בדין ב' או ג' בעלי בתים שמדליקים בבית אחד וכולם מברכים שכתב ליישב המנהג, שבכל תוספת אורה יש שלום בית ושמחה יתירה. וע' בב"י ובש"ע. ועכ"פ לפענ"ד אין לפקפק בזה, וכן אנו נוהגים להדליק תחלה את החשמל, ואח"כ מברכת ומדלקת נרות. ע"כ. ומהאי דלא מהני כוונה נגדית בהדלקת נ"ש, וכאשר יבואר להלן, היינו באשה שהדליקה בחדר האוכל לשם נ"ש, וחבירתה נתכוונה להדיא שלא לצאת בהדלקתה, בזה לא מהני הכוונה, ואין לה להדליק באותו חדר נ"ש, שאין אנו מברכים על תוספת אורה.

ועוד יש לצרף כאן מה שהביא בב"י (סי' רסג) קודם שהביא את תשו' המהרי"ל הנ"ל, את דברי מהר"י אבוהב, כתוב בא"ח, ויש מקומות שנוהגות הנשים בער"ש להדליק נר קודם שיגיע זמן ההדלקה, וקורין אותה נר של חול, ואח"כ מדליקין נר שבת, וצריך לתת טעם למנהגם, ואולי נהגו כן מפני המחלוקת שבין ר"ת לי"א, אם מברך על נ"ש, שהנה כשבאים להדליק נר אחר על הדלוק קודם, כבר הן מורות בזה שלכבוד שבת עושות כן, וזה נ"ש אמיתי ע"כ. ולי נראה טעם

אחר שהוא כדי שלא יצטרכו לחזור אחר נר להדליק ממנו כשיגיע זמן ההדלקה, כי אולי בין כך ובין כך יהיה ספק חשיכה וימנע מלהדליק. עכ"ד הב"י. וממה שלא העירו כלום, ואדרבה השבח השביחו מנהגם, נראה דלא חששו לתוספת אורה בכה"ג, וע"כ דהוא מפני שהנר הראשון אינו נר שהודלק לצורך מצות הדלקת נר שבת.

יג. ויש לצרף כאן מ"ש באול"צ ח"ב (פי"ח תשובה יג) שלדעתו אין יוצאים י"ח בהדלקת החשמל רק בפנס חשמלי, שיש לחלק בין אור החשמל שבכל רגע ורגע נוצר זרם חדש בתחנה, שלא היה בעולם, ואין הפעולה מתייחסת אליו, לבין פנס שהזרם צבור ומונח בתוכו, ולפ"ז כתב, שאם היה חשמל דולק מער"ש א"צ לכבותו ואח"כ להדליק הנרות. אבל אם היה פנס חשמלי דולק, צריך לכבותו ורק אח"כ להדליק הנרות. ע"ש. ואף שדעת מרן אאמו"ר אינה כן, ולדעתו אין חילוק בין חשמל המגיע מתחנת החשמל לפנס שמאיר מכח בטרִייה, מ"מ הסביר הנ"ל חזי לאצטרופי לכל הסברות הנ"ל.

ויש להוסיף, דהנה בנ"ש איכא ד' מצוות, כבוד שבת, והוא כמו שרוחצין לכבוד שבת, מניחין מפה על שלחן, ומכניסין שאר צרכי שבת, כך נר שבת. ויש בזה גם משום עונג שבת שאוכל לאור הנר. ועוד להוציא מלב הקראים שנשארים כליל שבת בחושך, וכן דמאחר והאשה כיבתה נר של עולם בהכשילה את אדם הראשון לאכול מעץ הדעת, לפיכך תיקנו שתדליק נר לתקן מה שכיבתה נרו של עולם. ונצטוינו ע"י חז"ל לעשות מעשה הדלקה שיש בו גם משום כבוד שבת, ולכן אף שבזה"ז יש חשמל חייבים במצוה זו, וממילא א"צ לכבות החשמל. ומטע"ז בעי' לעיכובא עובר לעשייתו.

ובשו"ת הר צבי (או"ח סי' קמ) הביא דברי הרב השואל, דב' טעמים איכא להדלקת הנר בשבת, משום שלום ביתו (שבת כה : וכו'), ועוד שהאשה כיבתה נרו של עולם, ועליה לתקן הדבר בהדלקת נר, כי נר ה' נשמת אדם. ונפ"מ דלטעם שלום בית המצוה היא שיהיה אור בבית, וזה עיקר המצוה ולא במעשה ההדלקה, אבל לטעם השני שכיבתה נרו של עולם, עיקר המצוה במעשה ההדלקה, שצריכה להאיר במעשה ההיפך ממה שגרמה לכיבוי. ולכן לטעם שלום בית היה מן הדין שנוסח הברכה יהיה על נר של שבת, ורק בשביל האשה שיש בה טעם נוסף לכן גם באיש לא פלוג רבנן, וקבעו מטבע הברכה להדליק. וקמ"ל בש"ע דאפי' האיש שמדליק מברך בלשון להדליק ולא על נר של שבת. ולפ"ז כיון שיש טעם נוסף בהדלקה, אפשר לברך כשיש חשמל.

ולא דמי להיכא שהדליק נר לכבוד שבת, שאין להדליק נרות נוספים לשם שבת בברכה, דאין מברכים על תוספת אורה, דהתם הרי הדליקו את הנרות הראשונים לשם שבת, ואיכא בהו כבוד ועונג שבת, ומש"ה אין מברכים על תוספת אורה. משא"כ בחשמל שלא הודלק לשם שבת.

אלא שבש"ע לא הובא כלל הטעם שהיא כיבתה נרו של עולם, וא"כ מנא ידעינן לחלק בין איש לאשה בנוסח הברכה, ובאמת הטעם שהיא כיבתה נרו של עולם אינו טעם למצות הדלקת נר שבת, דבודאי עיקר המצוה לשלום בית, ורק לענין מי קודם בהדלקה זו, האיש או האשה, אמרי' שהאשה קודמת מהטעם הנז'. [נתדע, שהרי לטעם שהיא כיבתה נרו של עולם וכו', לכאורה איש אלמן או המתגורר לבדו, לא יצטרך להדליק נר שבת, וזה אינו, דעיקר הטעם הוא משום שלום ביתו, ולכן גם אלמן וכדו' צריך להדליק נר בברכה בער"ש כתקנת חכמים, א"נ כמ"ש בשעה"צ (סי' תרי"ט ק"ו) דלכאורה שייך שלום בית

באותן המשמשין לפניו שיראו מה להביא לפניו].
גם הגר"מ פיינשטיין בספרו דברות משה (פרק במה מדליקין הערה מג) כתב, יש לעיין בזה"ז שריבוי האור הבא מהנרות אין בזה כלום אחר שיש אור החשמל, יש לדון בעצם חיוב הדלקת הנרות, וכ"ש לענין יו"ט [כשחל בער"ש שיש איסור מלאכה להדליק נר שלא לצורך], ומוכרחים לומר דבשביל כבוד השבת נמי הוא צורך גדול של האדם לעשותו כמו האכילה [שמותר לבשל מיו"ט לשבת].
ומ"מ בכל ער"ש ועיו"ט מצד חומרא יכבה החשמל קודם הדלקת הנרות, ולכוין בעת הברכה על הנרות לפטור את מאור החשמל. וכמ"ש בחזו"ע שבת א' (עמ' רטו, ע"פ הש"ע סי' רסג ס"ח). שכאשר שחל יו"ט במוצ"ש ראוי מצד חומרא שיסדר מער"ש ע"י שעון שבת שיכבה את אור החשמל קודם ההדלקה לכבוד יו"ט, ואח"כ יודלק שוב החשמל ע"י השעון (ע"ש בבאורים). [או שתדליק הנרות בחדר שאין שם אור חשמל (שו"ת באר משה ח"ח סי' סב), ועדיף שלא יקח את הנר באופן זה למקום אחר (ילקו"י ח"א עמ' רפא)]. אולם כ"ז הוא רק מצד חומרא, אבל מעיקר הדין יש יסוד למנהג רבים להדליק נר שבת ויו"ט גם כשהחשמל מאיר.
ולא נצרכה אלא לברכה להרב המחבר, שיה"ר שחפץ ה' בידו יצלח ויזכה לכוין לאמתה של תורה, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ויפוצו מעינותיו חוצה, להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכת התורה,

יצחק יוסף
הראשון לציון
הרב הראשי לישראל

